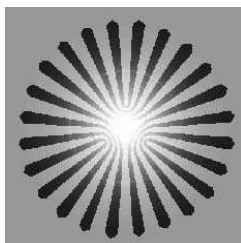

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده الهیات

گروه علمی حقوق

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه:

مصادیق جرم جاسوسی با توجه به فناوری نوین

استاد راهنما:

دکتر جعفر کوشا

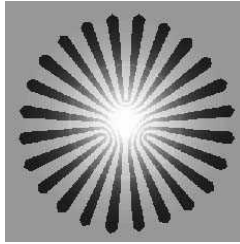
استاد مشاور:

دکتر ولی ا... انصاری

نگارش:

الیاس بوجار

بهمن ۱۳۸۸

دانشگاه پیام نور

بسمه تعالی

تصویب پایان نامه

پایان نامه تحت عنوان :

که توسط: در مرکز: تهیه و به هیات داوران ارائه گردیده است مورد تایید می باشد.

تاریخ دفاع: نمره: درجه ارزشیابی:

اعضای هیات داوران:

امضاء:

مرتبه علمی:

هیات داوران:

نام و نام خانوادگی:

۱- استاد راهنما

۲- استاد راهنمای همکار یا مشاور

۳- استاد داور داخلی

۴- استاد داور خارجی

تقدیم به :

- همسر مهربانم به خاطر همه آن چه که در قلبم است و نمی توانم بیان کنم.
- شهید احمد بوجار (که در عملیات کربلای ۵ با رمز یا زهرا^(س) به دیدار معبودش شتافت).

سپاس و تقدیر بی پایان از :

- مادر و پدر بزرگوارم، هر چند قدر والدین آنقدر نزد پروردگار، رفیع است که نیازی به قدردانی فرزند خویش ندارند.
- استاد فرزانه، جناب آقای دکتر کوشا (استاد راهنما) که بی دریغ وقت خود را در اختیار بنده قرار دادند و با شفقت سرشار قدم به قدم مرا در این راه هدایت کردند.
- استاد پیشکسوت و گرامی، جناب آقای دکتر انصاری که مشاوره امین و معتبر برای دانشجویان جوان هستند.
- اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر فاخری و جناب آقای دکتر قاسمی که متحمل امر خطیر داوری و نقادی شدند.
- اساتید عزیز دانشگاه پیام نور، علی الخصوص آقایان دکتر نظیفی و دکتر عزتی پور که در کلاسهایشان علاوه بر درس حقوق، اخلاق و راه و رسم زندگی به ما آموزش دادند.
- آقایان امیری و باقری که مساعدت های ارزنده ای مبذول نمودند.
و کلیه ذوالحقوق نسبت به حقیر.

چکیده:

جاسوسی جرمی بازمانده از دوران کهن است اما هرگز کهنه نمی شود. در این پایان نامه تلاش شده است پدیده جاسوسی همسو با تحولات فناوری بررسی گردد، لذا:

۱- مفاهیم پایه و اساسی همچون تاریخچه فناوری، تعاریف و تأملات فلسفی پیرامون آن، تاریخچه جاسوسی، تعاریف متنوع اطلاعات، امنیت و... بیان گردیده است.

۲- شیوه های عمده ارتکاب جاسوسی با توجه به فناوری نوین از قبیل جاسوسی ماهواره ای، هوایی، ریزسفینه ها، شبکه اشلون، جاسوسی تلفنی و اینترنتی به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است.

۳- مواد مرتبط با جاسوسی رایانه ای در قانون اخیر التصویب جرایم رایانه ای (با مد نظر قرار دادن سوابق آن) تحلیل حقوقی شده است.

۴- برای عینی تر شدن نتایج این پایان نامه از روش نظر سنجی و تحلیل آماری به فراخور فرضیات آن بهره گرفته شده است که مانند آن در سایر تحقیقات حقوقی حوزه جاسوسی مشاهده نشده است.

بر مبنای مطالعات پیش گفته برخی از یافته های کلی این پژوهش عبارتند از:

الف- هر چند پیشرفت های فناوری موجب کاهش نقش عامل انسانی در انجام جرم جاسوسی شده است اما در واقع، همچنان عامل انسانی نقش مهمی در ارتکاب این جرم دارد.

ب- آموزش نقش مهمی در خنثی سازی تهدیدات ناشی از فناوری ایفاء می کند.

ج- قوانین موضوعه کشور در زمینه برخورد با جاسوسی دچار نواقصی است.

د- برخی مراکز نظامی کشور دچار ضعف هایی در برابر مقابله با تهدیدات جاسوسی ناشی از فناوریهای نوین هستند.

ه- جرم جاسوسی رایانه ای و اینترنتی با شدت و پیچیدگی بیشتری در سطح جهانی ادامه پیدا خواهد کرد.

و- عوامل معنوی نقش مهمی در پیشگیری از وقوع جاسوسی دارد.

کلید واژه ها: جاسوس، جاسوسی، جاسوسی ماهواره ای، جاسوسی هوایی، جاسوسی رایانه ای، جاسوسی اینترنتی، شبکه اشلون، فناوری، اطلاعات، سازمان های اطلاعاتی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	کلیات
۲	۱-مقدمه.....
۲	۱-۲-بیان مسئله.....
۳	۱-۳-اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۴	۱-۴-سوالهای اصلی و فرضیه های تحقیق.....
۴	۱-۵-اهداف تحقیق.....
۵	۱-۶-ساماندهی تحقیق.....
۶	۲- معرفی تحقیقات.....
۱۱	۳- آسیب شناسی تحقیقات حوزه جاسوسی.....
	فصل اول: تحولات و مفاهیم پایه در جرم جاسوسی از طریق فناوری
۱۴	بخش ۱-۱: فناوری.....
۱۵	مبحث ۱-۱-۱: تعریف فناوری.....
۱۹	مبحث ۱-۱-۲: تاریخچه.....
۱۷	مبحث ۱-۱-۳: تأملات فلسفی در حوزه ی فناوری.....
۲۱	بخش ۲-۱: جاسوسی در گذر تاریخ.....
۲۱	مبحث ۱-۲-۱: دوران باستان.....
۲۵	مبحث ۱-۲-۲: دوران جدید در اروپا.....
۲۶	مبحث ۱-۲-۳: آموزه های اسلام.....
۲۶	گفتار ۱-۲-۳-۱: مراقبت از عملکرد کارگزاران.....
۲۷	گفتار ۱-۲-۳-۲: کسب اطلاعات از دشمن خارجی.....
۲۸	گفتار ۱-۲-۳-۳: مراقبت از فعالیت منافقان و مخالفان داخلی.....
۲۹	گفتار ۱-۲-۳-۴: کسب اطلاع از احوال، خواسته ها و شکایات امت.....
۲۹	مبحث ۱-۲-۴: جاسوسی در ایران باستان و معاصر.....
۲۹	گفتار ۱-۲-۴-۱: نمونه اول، ایران باستان.....

۳۰	گفتار ۱-۲-۴-۲: نمونه دوم، ایران پس از اسلام.....
۳۰	گفتار ۱-۲-۴-۳: نمونه سوم، ایران معاصر.....
۳۱	مبحث ۱-۲-۵: نتیجه.....
۳۳	بخش ۱-۳: اطلاعات.....
۳۳	مبحث ۱-۳-۱: اهمیت اطلاعات.....
۳۴	مبحث ۱-۳-۲: معنای لغوی و تعریف اصطلاحی اطلاعات.....
۳۵	مبحث ۱-۳-۳: امنیت.....
۳۵	گفتار ۱-۲-۳-۱: مفهوم امنیت.....
۳۷	گفتار ۱-۲-۳-۲: وابستگی مفاهیم اطلاعات و امنیت.....
۳۸	گفتار ۱-۲-۳-۳: انواع اطلاعات موضوع جرایم علیه امنیت.....
۳۹	مبحث ۱-۳-۴: ویژگیهای اطلاعات در عصر حاضر.....
۴۰	مبحث ۱-۳-۵: جمع آوری آشکار در سرویس های اطلاعاتی.....
۴۲	بخش ۱-۴: معانی جاسوسی.....
۴۲	مبحث ۱-۴-۱: معنای لغوی.....
۴۳	مبحث ۱-۴-۲: معنای حقوقی جاسوسی.....
۴۳	مبحث ۱-۴-۳: معنای جاسوسی از نظر حقوق بین الملل.....
	فصل دوم: نحوه ارتکاب جاسوسی و عناصر آن با توجه به فناوری نوین
۴۶	بخش ۱-۲: جاسوسی ماهواره ای، هوایی و شبکه اشلون.....
۴۶	مبحث ۱-۲-۱: ورود به اماکن ممنوعه جهت کسب اطلاعات.....
۴۷	مبحث ۱-۲-۲: تقسیم بندی اماکن نظامی.....
۴۸	مبحث ۱-۲-۳: نقد ماده.....
۴۹	مبحث ۱-۲-۴: اطلاعات فنی.....
۵۰	مبحث ۱-۲-۵: جاسوسی ماهواره ای.....
۵۰	گفتار ۱-۲-۱-۵: نحوه عملکرد.....
۵۱	گفتار ۱-۲-۱-۵-۲: مخاطرات جاسوسی ماهواره ای برای ایران.....
۵۲	مبحث ۱-۲-۶: جاسوسی هوایی.....
۵۲	گفتار ۱-۲-۱-۶-۱: هواپیماهای جاسوسی.....
۵۴	گفتار ۱-۲-۱-۶-۲: هواپیماهای بی سرنشین.....

۵۴ گفتار ۲-۱-۶-۳: ریز هواپیماهای بی سرنشین
۵۵ مبحث ۲-۱-۷: تحلیل اطلاعات تصویری
۵۶ مبحث ۲-۱-۸: سامانه اشلون
۵۹ مبحث ۲-۱-۹: جاسوسی ماهواره ای و هوایی از منظر حقوق بین الملل
۵۹ گفتار ۲-۱-۹-۱: جاسوسی ماهواره ای و حقوق بین الملل
۶۲ گفتار ۲-۱-۹-۲: جاسوسی هوایی و حقوق بین الملل
۶۵ بخش ۲-۲: جاسوسی تلفنی
۶۶ مبحث ۲-۲-۱: کلیات جاسوسی تلفنی
۶۶ گفتار ۲-۲-۱-۱: تعاریف جاسوسی تلفنی
۶۷ گفتار ۲-۲-۱-۲: مزایای جاسوسی تلفنی
۶۷ گفتار ۲-۲-۱-۳: اهداف کلی سازمان های اطلاعاتی از تخلیه تلفنی در ایران
۶۸ گفتار ۲-۲-۱-۴: محورهای جمع آوری اطلاعات در تخلیه تلفنی
۶۹ گفتار ۲-۲-۱-۵: مراکز در معرض تهدید
۷۰ مبحث ۲-۲-۲: شگردهای مورد استفاده در جاسوسی تلفنی
۸۲ مبحث ۲-۲-۳: راهکارهای کلی پیش گیرانه
۸۳ بخش ۲-۳: جاسوسی رایانه ای
۸۴ مبحث ۲-۳-۱: کلیات جرایم رایانه ای
۸۴ گفتار ۲-۳-۱-۱: تعریف
۸۵ گفتار ۲-۳-۱-۲: ویژگیهای مشترک جرایم رایانه ای
۸۶ مبحث ۲-۳-۲: بررسی سوابق تصویب قانون جرایم رایانه ای
۸۸ مبحث ۲-۳-۲: بررسی مواد مرتبط با جاسوسی رایانه ای
۸۸ گفتار ۲-۳-۲-۱: ارتکاب اعمال مجرمانه نسبت به داده های سری یا حامل های داده
۹۰ بند ۲-۳-۲-۱-۱: بررسی عنصر مادی بند الف ماده ۳
۹۲ بند ۲-۳-۲-۱-۲: بررسی عنصر روانی بند الف ماده ۳
۹۲ بند ۲-۳-۲-۱-۳: بررسی عنصر مادی بند ب ماده ۳
۹۳ بند ۲-۳-۲-۱-۴: بررسی عنصر روانی بند ب ماده ۳
۹۳ بند ۲-۳-۲-۱-۵: بررسی عنصر مادی بند ج ماده ۳
۹۴ بند ۲-۳-۲-۱-۶: بررسی عنصر روانی بند ج ماده ۳

۹۵ بند ۲-۳-۱-۷: داده های سری
۹۶ گفتار ۲-۳-۲: نقض تدابیر امنیتی سامانه های رایانه ای یا مخابراتی
۹۶ بند ۲-۳-۲-۱: بررسی عنصر مادی
۹۸ بند ۲-۳-۲-۲: بررسی عنصر روانی
۹۸ گفتار ۲-۳-۳: بی احتیاطی و بی مبالاتی در حفظ داده های سری
۹۸ بند ۲-۳-۲-۱: بررسی عنصر مادی
۹۹ بند ۲-۳-۲-۲: بررسی عنصر روانی
۹۹ گفتار ۲-۳-۴: انتشار یا در دسترس قرار دادن محتویات آموزش جاسوسی
۱۰۰ بند ۲-۳-۴-۱: بررسی عنصر مادی
۱۰۰ بند ۲-۳-۴-۲: بررسی عنصر روانی
۱۰۲ بخش ۲-۴: جاسوسی اینترنتی
۱۰۴ مبحث ۲-۴-۱: کلیات
۱۰۷ مبحث ۲-۴-۲: نشان کردن
۱۰۸ مبحث ۲-۴-۳: ارتباطات پنهان
۱۱۱ مبحث ۲-۴-۴: حمله به رایانه ها
۱۱۱ گفتار ۲-۴-۴-۱: سرقت رایانه ها
۱۱۱ گفتار ۲-۴-۴-۲: تعبیه درهای مخفی در رایانه ها جهت ورود پنهان
۱۱۲ گفتار ۲-۴-۴-۳: نفوذ یا هک کردن
۱۱۳ مبحث ۲-۴-۵: علل گرایش به جاسوسی اینترنتی
۱۱۶ بخش ۲-۵: صلاحیت کیفری در جرم جاسوسی رایانه ای
۱۱۶ مبحث ۲-۵-۱: صلاحیت سرزمینی
۱۱۷ مبحث ۲-۵-۲: مفهوم قلمرو سرزمینی در فضای سایبر
۱۱۸ مبحث ۲-۵-۳: اصل صلاحیت واقعی
	فصل سوم: نظر سنجی
۱۲۱ بخش ۳-۱: کلیات
۱۲۱ مبحث ۳-۱-۱: نمونه گیری و روش آن
۱۲۲ مبحث ۳-۱-۲: ابزار نظر سنجی
۱۲۲ مبحث ۳-۱-۳: نمونه گزاره های نظرسنجی، نمونه پاسخنامه و روش تجزیه و تحلیل داده

ها.....

۱۲۳ مبحث ۳-۱-۴: اطلاعات گروه نمونه

۱۲۶ بخش ۳-۲: نتایج

۱۲۶ مبحث ۳-۲-۱: بررسی نظرات مربوط به خطرات فناوری نوین.....

۱۲۷ مبحث ۳-۲-۲: بررسی نقش عامل انسانی

۱۲۸ مبحث ۳-۲-۳: بررسی کیفیت آموزش های ارائه شده و نقش آموزش.....

۱۳۰ مبحث ۳-۲-۴: بررسی نقش عوامل معنوی

۱۳۱ مبحث ۳-۲-۵: بررسی نگرانیهای حفاظتی

۱۳۳ مبحث ۳-۲-۶: بررسی همبستگی.....

نتیجه گیری و پیشنهادها

۱۳۵ ۱: نتیجه گیری.....

۱۳۵ ۱-۱: خلاصه مباحث.....

۱۳۷ ۲-۱: نتایج.....

۱۴۱ ۲: پیشنهادها

۱۴۱ ۱-۲: جاسوسی ماهواره ای و هوایی.....

۱۴۱ ۲-۲: جاسوسی تلفنی

۱۴۲ ۳-۲: جاسوسی رایانه ای و اینترنتی

۱۴۵ منابع.....

کلیات

۱- مقدمه

تلاش دولت‌ها برای دستیابی به اطلاعات ارزشمند یکدیگر (که جاسوسی نامیده می‌شود) روندی توقف‌ناپذیر دارد. در چنین فضایی که اطلاعات حرف اول و آخر را می‌زند، همه امکانات و ظرفیت‌ها از جمله فناوری در خدمت جاسوسی قرار گرفته‌اند، لذا اگر بگوییم هر روز جنبه جدیدی از جاسوسی به روی بشر گشوده می‌شود، سخن گزاره‌ای نگفته‌ایم. گویا جاسوسی پدیده‌ای است که هیچ‌گاه بحث‌ها و تحقیقات پیرامون آن پایان نمی‌پذیرد و به فراخور مقتضیات هر زمان با لحاظ کردن جنبه‌ای از آن می‌توان به افق‌های تازه‌ای دست پیدا کرد.

این پژوهش به روش‌های ارتکاب جاسوسی در پرتو فناوری نوین می‌پردازد، ضمن آن که کوشش شده با رویکردی میان‌رشته‌ای و نه صرفاً حقوقی به این پدیده مجرمانه نگریسته شود. روش انجام این تحقیق کتابخانه‌ای و فیش‌برداری بوده که با مطالعه متون حقوقی، اطلاعاتی، مقالات، پایان‌نامه‌ها و تارنماهای (وب‌سایتها) معتبر و متعدد اینترنتی، اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری و سپس با توصیف و تحلیل آنها به نتیجه‌گیری پرداخته شده است. از این رو می‌توان گفت روش غالب تحقیق، روشی توصیفی-تحلیلی است. همچنین در راستای برخی فرضیات این پایان‌نامه،

پرسش نامه ای طراحی و با توزیع در جامعه نمونه، اقدام به نظر سنجی و تحلیل آماری نتایج آن صورت گرفته است.

۱-۲- بیان مسئله

در ادبیات حقوقی، علی الخصوص حقوق جزای اختصاصی هر جرم از دیدگاه عناصر تشکیل دهنده آن (قانونی، مادی و روانی) بررسی می گردد؛ حقوقدانان نیز شیوه های ارتکاب هر جرم را در خلال بحث از عنصر مادی توضیح می دهند، فلذا عنصر مادی، دریچه آشنایی مخاطبان بحث های جزایی با ماهیت یک جرم خاص تلقی می گردد.

در این میان حاکمیت نگاه خاص حقوقی با توجه به ماهیت پیچیده برخی از جرایم مانند «جاسوسی» می تواند یک آسیب بالقوه باشد چرا که جاسوسی به شکل کلاسیک عملی است که توسط یک فرد انجام می شود، حال اگر مبنای جرم انگاری جاسوسی را جلوگیری از افشای اطلاعات حیاتی یک کشور در زمینه امور نظامی، امنیتی، سیاسی، اقتصادی و حتی فرهنگی به منظور حفظ امنیت ملی کشور بدانیم؛ آنگاه ضروری است توجه داشته باشیم در بسیاری مواقع شیوه های درز اطلاعات و افشای آن ها خارج از الگوها و چارچوب های از پیش تعیین شده قوانین مجازات در خصوص جاسوسی و جرایم مرتبط با آن است و چه بسا این شیوه ها فاقد وصف کیفری بوده و دیگر نتوان بر آن نام جاسوسی نهاد. به عبارت دیگر دشمن امروزه حتی از هوا و ماورای جو، اینترنت و تلفن، قادر به کسب اطلاعات مهم ما است و به هر حال فناوری نوین ضمن جلوگیری از خطر کردن های بیهوده توسط منابع انسانی و تبعات سنگین سیاسی و تبلیغاتی آن در صحنه ی بین المللی کمک های شایانی به افشای اطلاعات طبقه بندی ما می کند.

لذا اگر چه نتوان این طرق کسب اطلاعات را از نقطه نظر صرف حقوقی، جاسوسی تلقی کرد اما با عنایت به این که موجب جمع آوری اطلاعات دارای طبقه بندی توسط بیگانگان می گردد، متضمن نوعی جاسوسی است و ضروری است با برخی از شیوه های آن حتی المقدور آشنا شد.

به هر روی در نظر است در این پژوهش ضمن حفظ اصالت نگاه حقوقی از دیدگاهی اطلاعاتی که (ناظر به شیوه های ارتکاب جاسوسی است) به این مقوله نگریسته و ضمن تحلیل جاسوسی با این نگاه جدید، رسالت اصلی آن یعنی چگونگی استفاده از فناوری نوین در ارتکاب این جرم بررسی شود و بدینوسیله دستاوردی جرم شناسانه نیز خصوصاً در حیطه پیش گیری حاصل شود.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

در عصری که فناوری به سرعت رو به رشد می باشد طبیعی است که درکنار منافع خود در خدمت تسهیل ارتکاب جرایم خصوصاً جاسوسی نیز قرار گیرد. لذا ضروری است به منظور حفظ و بالا بردن

هوشیاری با شناخت مصادیق عمده فناوری که باعث افشای اطلاعات مهم می گردند از اطلاعات ذی قیمت خودی محافظت کنیم.

عمده تحقیقات موجود در زمینه جاسوسی بیشتر به مفهوم حقوقی آن در پرتو قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات و نیز قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح پرداخته و به سایر جنبه ها مثل کیفیت استفاده از فناوری نوین در جاسوسی چندان توجهی نشده است که این نقیصه در کنار فقر متون و تحقیقات جرمشناسانه بومی باعث عدم شناخت همه جانبه جاسوسی و نیز عدم ارائه راهکارهای پیشگیرانه شده است.

از سوی دیگر دستگیری جاسوس رژیم اشغالگر قدس در ایران^۱ از سوی وزارت اطلاعات و برپایی نمایشگاهی از ادوات مورد استفاده وی و نیز فرمایشات مقام معظم رهبری در جمع پرسنل وزارت اطلاعات به تاریخ ۸۷/۵/۲۳ در خصوص ارتقای فناوری در وزارت اطلاعات که مفهوم کلی آن شناخت هر چه بیشتر فناوری و بکارگیری آن در امور اطلاعاتی است، این محقق را برآن داشت تا در حد بضاعت خود قدمی هر چند کوچک و ناقص در این زمینه بردارد.

۱-۴- سوآلهای اصلی و فرضیه های تحقیق

سوآلهای این تحقیق عبارتند از :

- ۱- آیا برخی مراکز نظامی ایران در برابر فناوریهای نوین مورد استفاده در جرم جاسوسی آسیب پذیر هستند؟
- ۲- آیا پیشرفت های فناوری موجب کاهش نقش عامل انسانی در انجام جرم جاسوسی می گردد؟
- ۳- آیا ارائه آموزش به نیروی انسانی در خنثی سازی تهدیدات ناشی از فناوریهای نوین موثر است؟
- ۴- آیا در قوانین ایران در برخورد با فناوریهای مورد استفاده در جرم جاسوسی خلاءهایی وجود دارد؟

بر مبنای سوآلهای بالا، فرضیات زیر تعریف شد:

^۱- علی اشعری؛ ۴۳ ساله فرزند محمود که به اتهام جاسوسی برای سرویس اطلاعاتی رژیم صهیونیستی، توسط وزارت اطلاعات دستگیر شده بود و در شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب به اعدام محکوم و حکم وی در سحرگاه دوشنبه ۱۳۸۷/۸/۲۷ اجرا شد. وی مدیریت یک شرکت تجاری را در تهران، دبی و یک کشور خارجی دیگر بر عهده داشت و محصولات مخابراتی، حفاظتی و امنیتی به مراکز حساس می فروخت. توانایی اشتی در حوزه الکترونیک سبب شد برخی ادارات دولتی از جمله مراکز تحقیقاتی کشور، سازمان انرژی اتمی و مجموعه های دفاعی و نظامی در پروژه های مرتبط از این فرد به عنوان یک متخصص امور فنی مشاوره بگیرند و این موضوع باعث دستیابی بیشتر فرد مذکور به اطلاعاتی شد که آنها را به دستگاه امنیتی اسرائیل منتقل می کرد. از موضوعات نگران کننده تزریق تجهیزات الکترونیکی قابل شنود (نظیر بیسیم) توسط نامبرده به مراکز مهم کشور بود. او با هدایت موساد قطعات معیوب و نامناسبی را در اختیار دستگاه های مهم دولتی قرار می داد و در برخی موارد نیز مشاوره های غلط داشت که این خیانت باعث عدم پیروزی مجموعه ها در پروژه هایشان بود. (برگرفته از اظهارات مدیر کل ضد جاسوسی وزارت اطلاعات مندرج در نشریه الکترونیکی نجم، سازمان حفاظت اطلاعات وزارت دفاع، شماره ۱۸، بهمن ۸۷، بخش اقتصادی و صنعتی)

۱- برخی مراکز نظامی ایران در برابر فناوریهای نوین مورد استفاده در جرم جاسوسی آسیب پذیر هستند.

- ۲- پیشرفت های فناوری موجب کاهش نقش عامل انسانی در انجام جرم جاسوسی می گردد.
- ۳- ارائه آموزش به نیروی انسانی در خنثی سازی تهدیدات ناشی از فناوریهای نوین موثر است.
- ۴- در قوانین ایران در برخورد با فناوریهای مورد استفاده در جرم جاسوسی خلأهایی وجود دارد.

۱-۵- اهداف تحقیق

- ۱- آگاهسازی ذینفعان. (قانونگذار ، نظامیان و کارمندان بخش های دولتی که به مناسبت شغل و وظیفه خود اطلاعات طبقه بندی شده در اختیار دارند ، جامعه حقوقی و ...)
- ۲- ارائه راهکارهایی جهت اصلاح قوانین.
- ۳- شناخت برخی از مهمترین شیوه های ارتکاب جاسوسی در پرتو فناوری نوین.
- ۴- توانمندسازی دستگاه های اطلاعاتی کشور جهت مقابله با تهدیدات جاسوسی از طریق شناخت شیوه های نوین ارتکاب جاسوسی.
- ۵- ایجاد بینش اطلاعاتی نسبت به جاسوسی برای جامعه حقوقی و ایجاد بینش حقوقی برای دستگاه های اطلاعاتی.

۱-۶- ساماندهی تحقیق

این تحقیق شامل کلیات، سه فصل و قسمت نتیجه گیری و پیشنهادها است:

- در کلیات، بیان مسئله، اهمیت و ضرورت تحقیق، فرضیات، پیشینه تحقیق و... بیان شده است.
- در فصل اول به تعاریف و تاریخچه فناوری، جاسوسی، اطلاعات، امنیت و جمع آوری آشکار اطلاعات پرداخته شده است.
- در فصل دوم انواع جاسوسی های ماهواره ای، هوایی، شبکه اشلون، جاسوسی تلفنی، رایانه ای، اینترنتی و صلاحیت کیفری در فضای مجازی، هر یک در بخش های مجزا به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است.
- فصل سوم نیز در برگزیده نظر سنجی و نتایج آماری حاصل از آن است.
- در پایان نیز، نتایج و پیشنهاد ها بیان گردیده است.
- هر فصل نیز شامل بخش ها، مباحث، گفتارها و در صورت نیاز بندهای متعددی است که با عدد مشخص شده است، بدین ترتیب که اولین رقم از سمت راست نشانگر فصل، دومین رقم بخش، سومین رقم مبحث، چهارمین رقم گفتار و پنجمین رقم نیز بیانگر بند مربوط می باشد.

- در خصوص نحوه ارجاعات و ذکر منابع به تجویز شیوه نامه تهیه و تدوین پایان نامه های دانشگاه پیام نور از روش ارجاع سه کلمه ای استفاده شده است. لذا منابع مورد استفاده در متن به صورت خلاصه (نام نویسنده، سال انتشار: شماره صفحه) ذکر گردیده و مشخصات کامل کتابشناسی (از قبیل نام کتاب، مترجم، انتشارات و...) در بخش منابع آورده شده است. در مورد مطالبی که از تار نماها (وب سایت ها) اخذ شده به دلیل عدم وجود صفحه در شبکه های مجازی، نام نویسنده و سال انتشار در متن ذکر شده و نشانی کامل وب سایت هم در پاورقی و نیز در فهرست منابع مندرج شده است.

یاد آور می‌گردد، پژوهشگر با وجود بکارگیری همه مساعی خود، ادعایی ندارد که این مختصر بتواند نمایانگر همه جهات و روش های ارتکاب جاسوسی - که دائماً در حال تغییر است - باشد. امید است این تحقیق مورد استفاده اساتید معظم، دانشجویان و عموم علاقه مندان قرار گیرد و ایشان با تحقیقات پربارتر، نواقص آن را تکمیل نمایند.

۲- معرفی تحقیقات

پژوهش امری گروهی است نه فردی، هر مطالعه ضمن آن که مبتنی بر مطالعات قبلی است، خود نیز مقدمه و پایه ای است برای مطالعات بعدی. به همین دلیل یک راه ساده برای اینکه محقق از عقاید و آراء افرادی که در زمینه تخصص او کار کرده اند آگاه شود، مطالعه چکیده ها و خلاصه هایی است که محتوای پایان نامه های قبلی را نشان می دهند. بر این مبنا با مراجعه به پایگاه اطلاع رسانی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) و درج کلید واژه ی جاسوسی در بخش جستجوی پایان نامه های آن پایگاه^۲، تعداد ۹ رکورد یافت گردید که هر یک شامل خلاصه ای از مطالب پایان نامه هایی است که قبلاً در خصوص موضوع جاسوسی کار شده است.

در این قسمت پس از معرفی کوتاه هر یک از این پایان نامه ها سعی خواهد شد با نگاهی تحلیلی - انتقادی به آسیب شناسی حوزه تحقیقات جرایم علیه امنیت خصوصاً جاسوسی پرداخته شود.

۲-۱- خیانت و جاسوسی در حقوق کیفری ایران، آقای حیدر ملک زاده، دانشگاه شهید بهشتی،

سال ۷۲

^۲. <http://bank1.irandoc.ac.ir/scripts/wxis.cgi?a=1111>

مبنای کار در این پایان نامه، تجزیه و تحلیل قوانین کیفری ایران درخصوص موضوع مذکور است. با توجه به تاریخ تصویب بخش تعزیرات ق.م.ا (سال ۱۳۷۵) و نیز تاریخ دفاع این پایان نامه که قبل از آن می باشد، مشخص می شود که محقق در زمان حاکمیت قانون تعزیرات سابق (۱۳۶۲) موضوع را مورد بحث و بررسی قرار داده است. لذا در بخشی از پیشگفتار این پایان نامه، می نویسد: « اختلاط و در هم آمیختن قوانین قبلی [قبل از پیروزی انقلاب اسلامی] با قوانین اسلامی، متون قوانین مربوطه را دچار مشکلات و ابهاماتی کرده است، چه آن که اتخاذ و اقتباس با شیوه صحیح به عمل نیامده است و به دلیل وجود ضرورت ها و مقتضیات، شتابزده عمل شده است و می بایست به تدریج با بحث و گفتگو در محافل علمی، قضایی و قانونگذاری زمینه اصلاح آن را فراهم کرد. »

از جمله مزایای مهم این پایان نامه، در نظر گرفتن سوابق قوانین فعلی در حقوق کیفری ایران و فرانسه و تا حد امکان مقایسه و انطباق آن ها با حقوق کیفری اسلام و منابع فقهی است. طرح مباحثی همچون ارتباط خیانت و جاسوسی با جرایم سیاسی، احکام خیانت و جاسوسی در حقوق اسلام، صلاحیت دادگاه های انقلاب و نظامی در رسیدگی به جرایم خیانت و جاسوسی، ارائه راه حل و پیشنهاد برای رفع اشکالات موجود در قوانین، توضیح و تشریح قوانین نظامی و عمومی و مقایسه آن ها با یکدیگر از ویژگیهای این اثر محسوب می شود.

با عنایت به قلت منابع دست اول و معتبر و عدم دسترسی محقق به آراء دادگاه ها به لحاظ مصالح امنیتی، فراهم آوردن و گردآوری این مطالب از ارزش های این پایان نامه محسوب شده و می توان گفت بسیاری از عناوین مطروح در آن به لحاظ تازگی بعداً موضوع پایان نامه های مستقل دیگری واقع شده اند.

۲-۲- جاسوسی و خیانت به کشور، آقای عادل ساریخانی، دانشگاه تربیت مدرس، تابستان ۷۵
هدف این تحقیق، بررسی تفصیلی جنبه های گوناگون دو موضوع مهم از مباحث حقوق جزای اختصاصی یعنی جاسوسی و خیانت به کشور بوده است. در این تحقیق ابتدا به رسم مآلوف معنی و مفهوم لغوی و اصطلاحی جاسوسی، خیانت به کشور و اجزای هر یک به تفصیل بیان شده و نظریات مختلف درباره ماهیت این دسته از جرایم (عادی یا سیاسی بودن جرم) نقل و نقد شده است. ذکر تاریخچه تحولات جاسوسی و خیانت از دوران باستان در ایران و تبیین آن پس از دوره اسلامی با ذکر شواهدی از قرآن و سیره پیامبر و سایر ائمه هدی از دیگر ویژگیهای این تحقیق است.

همچنین بر پایه اقوال فقهی اساساً مفهوم تجسس و انواع آن (مشروع و غیر مشروع) و مجازات جاسوس در اسلام بر حسب دین وی بر شمرده شده است. به نحوی که می توان غلبه

نگاه فقهی را از ویژگیهای این پایان نامه ذکر کرد. در پایان محقق نتایجی را به عنوان ماحصل پایان نامه خود معرفی می نماید، از جمله :

الف - جرم جاسوسی و خیانت به کشور در زمره جرایم عمومی است و نه سیاسی.
ب - جاسوسی یکی از جرایم تعزیری است که مجازات مرتکب آن تا حد اعدام قابل تشدید است.

پ - بر اساس اصل صلاحیت های سرزمینی، واقعی، شخصی، جهانی، جرایم مذکور حتی اگر در خارج از کشور ارتکاب یابد در ایران قابل تعقیب و مجازات است.

ت - ایجاد تمایز و تفکیک بین جرایمی چون محاربه، بغی، جاسوسی و خیانت به کشور.
و...

۲-۳- جرایم کامپیوتری، خانم بتول پاکزاد، دانشگاه شهید بهشتی، سال ۷۵

مصنوعات جدیدی که فناوری نوین برای بشریت به ارمغان آورده است، دارای آثار عمیق و گسترده در ابعاد مختلف حیات فردی و اجتماعی زندگی انسان بوده است به نحوی که برخی از مهمترین این دستاوردها، مانند هواپیما و کشتی رشته حقوقی خاص خود را نظیر حقوق هوایی، حقوق دریاهای و... به وجود آورده اند.

رایانه نیز که یکی از تاثیرگذارترین ابزارهای مورد استفاده انسان هاست لاجرم مسایل حقوقی خاص خود را به همراه دارد. خصوصاً آن که پیشرفت های روزافزون رایانه در کنار منافع بی شمار خود، امکان رفتارهای مجرمانه ای را به وجود آورده که تا قبل از آن به هیچ وجه امکان پذیر نبوده است.

در این تحقیق با در نظر گرفتن مسایل فوق الذکر، محقق کوشیده است تا ضرورت ایجاد رشته هایی مثل حقوق کامپیوتر و حقوق کیفری اطلاعات را نمایانده و با توضیح برخی از مصادیق جرایم رایانه ای از جمله « جاسوسی رایانه ای » ضمن بحث در رابطه با جرایم جدیدی که ما را تهدید می کنند اهمیت جرم انگاری در این حوزه را نشان دهد.

شیوه کار محقق به این صورت بوده که طی چند گفتار با برشمردن جرایم مهمی مانند: کلاهبرداری، سرقت، جعل، جاسوسی و تخریب در ابتدا ارتکاب آن ها را در حالت کلاسیک و عادی توضیح داده و سپس به بیان ارکان این جرایم در حالی که با رایانه انجام می شوند، می پردازد.

این اثر یکی از نخستین آثاری است که با نگاه به فناوری نوین و نقش آن در ارتکاب جرایم نگارش یافته و از سویی با اهمیتی که رایانه در ذخیره سازی اطلاعات به ویژه اطلاعات سری و نظامی و امکان ارسال آن ها دارد، جرم جاسوسی رایانه ای را مدنظر قرار داده است.

انجام این تحقیق در سال ۷۵ که هنوز اهمیت مباحث مربوط به جرایم رایانه ای آنچنان که باید و شاید، برای مسئولین امر روشن نشده بود، یک نوآوری شایان توجه محسوب می گردد، شاهد این مدعا آن که پس از سال ها، بحث و بررسی در زمینه جرم انگاری رایانه ای، به تازگی (خرد/د ۸۱) این قانون به تصویب مجلس رسید و سرانجام کشور ما نیز - هر چند با تاخیری طولانی نسبت به سایر کشورها- دارای یک قانون رسمی در زمینه جرایم رایانه ای شده است.

۲-۴- جاسوسی و جرایم مرتبط با آن، آقای فرخ سیری، دانشگاه تهران، زمستان ۷۶

این پایان نامه با هدف آشنا ساختن مخاطبان با جرم جاسوسی و مصادیق و جرایم مرتبط با آن تالیف شده است و طی سه فصل ابتدا به بیان تاریخچه، تعریف و انواع جاسوسی پرداخته و در فصل دوم به بررسی جاسوسی و جرایم مرتبط با آن در قانون تغزیرات سال ۷۵ و مقایسه آن با قانون تغزیرات قدیم می پردازد و در نهایت در فصل سوم جاسوسی و جرایم مرتبط با آن در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح بیان شده است.

از ویژگی های این پایان نامه اشاره به این مطلب است که در گذشته دور جاسوسی صرفاً منحصر به تجسس در امور سیاسی و نظامی بوده لیکن امروزه به موازات پیشرفت ها و تحولات فناوری جاسوسی صنعتی و اقتصادی نیز پا به عرصه وجود نهاده است و زبانی که از این دو نوع جاسوسی متوجه امنیت کشورها می گردد، به هیچ وجه کمتر از جاسوسی سیاسی و نظامی نیست. زیرا بخش های سیاسی و نظامی امروزه وابستگی غیرقابل اجتنابی به صنعت و اقتصاد پیدا کرده اند به طوری که غالباً افشای اسرار اقتصادی و نظامی، به بخش های نظامی و سیاسی یک کشور نیز ضربه می زند.

۲-۵- بررسی جرم جاسوسی در حقوق جزایی ایران و سیر تطّور آن، آقای محمد کاردان،

دانشگاه تهران (مجتمع آموزشی قم) سال ۷۸-۷۷

در فصل کلیات این پایان نامه، مباحثی همچون تحول و سیر قانونگذاری جرم جاسوسی، مفهوم جرم جاسوسی و تمایز آن از جرم خیانت به کشور، جاسوسی در فقه اسلامی، اقسام جاسوسی (سیاسی، نظامی، علمی، صنعتی و اقتصادی) شیوه ها و ابزار مورد استفاده در جرم جاسوسی، مطرح شده است. در فصل دوم مباحثی مانند ارکان جاسوسی؛ مطلق یا مقید بودن این جرم، آنی یا مستمر بودن آن، مسایلی مانند قانون و محکمه صالح، مرور زمان، شرکت و معاونت در جاسوسی و مجازات آن ها، جاسوسی و ارتباط آن با جرم سیاسی و خیانت آمده است. در فصل سوم نیز مصادیق جاسوسی در قانون مجازات اسلامی و قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح (۱۳۷۱) یک به یک برشمرده شده است.